

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

На основі теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури у статті з'ясовано деякі аспекти підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до професійної діяльності у вищих навчальних закладах. Проаналізовано сучасні напрями вирішення проблеми підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до професійної діяльності у вищих навчальних закладах. Визначено, що важлива роль у підготовці майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до професійної діяльності належить конкурентоспроможності професійної підготовки майбутніх фахівців.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутній фахівець, професійна діяльність.

Нині модернізація сучасної вищої освіти в Україні здійснюється у напрямі інтеграції, демократизації та гуманізації. Спрямування на розробку та впровадження перспективних моделей організації ефективної професійної підготовки майбутніх фахівців вищих навчальних закладів зумовлено вимогами й потребами сучасного суспільства. Нова система професійної підготовки як цілісна педагогічна система повинна бути спрямована на формування творчої самостійної особистості фахівця, здатної до саморозвитку та навчання впродовж життя, професійно мобільної та гнучкої відповідно до швидкозмінних економічних і суспільних процесів і явищ, конкурентоспроможної на ринку праці всіх галузей і сфер суспільства. Усе це повною мірою стосується професійної підготовки майбутніх фахівців галузі фізичного виховання та спорту.

Концептуальні положення щодо змісту й організації професійної підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах, зокрема з фізичної культури і спорту, базуються на засадах Конституції України та Законах України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, “Про фізичну культуру і спорт”, Державної національної програми “Освіта” (“Україна ХХІ століття”), Національної доктрини розвитку освіти України, Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту.

У процесі дослідження нами проаналізовано сучасні напрями вирішення проблеми підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до професійної діяльності у вищих навчальних закладах, а саме: формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури (М.Т. Данилко); міжпредметні зв'язки у процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури (Л.О. Демінська); підготовку майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів (Л.І. Іванова); професійну підготовку майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання: теорію та методику (Р.П. Карпюк); педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів

фізичної культури до професійної діяльності (М.В. Карченкова); теоретико-методологічні й організаційні основи формування фізичної культури студентів (Л.І. Лубишева); індивідуалізацію професійно-педагогічної підготовки вчителя (О.М. Пехота); професійну підготовку майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект) (Л.П. Сущенко); психологічні особливості професійної підготовки студентів до майбутньої спортивно-педагогічної діяльності (О.П. Федик); формування педагогічних здібностей у майбутніх учителів фізичної культури (В.Т. Ялович) та ін.

Теоретичний аналіз наукових джерел засвідчив актуальність проблеми підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до професійної діяльності у вищих навчальних закладах як у теоретичному, так і у практичному аспектах.

Мета статті – з'ясування деяких аспектів підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до професійної діяльності у вищих навчальних закладах.

Основні завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури щодо з'ясування деяких аспектів професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах.

2. Визначити особливості підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до професійної діяльності у вищих навчальних закладах.

У процесі аналізу психолого-педагогічної літератури нами з'ясовано, що зусилля науковців, роботи яких присвячені дослідженню питань, пов'язаних з означеною проблемою, спрямовані на обґрунтування та оновлення змісту навчання, визначення форм, методів, засобів та організаційно-педагогічних умов, які повинні забезпечити ефективність професійної підготовки майбутніх фахівців цього профілю у вищих навчальних закладах.

Досліджуючи сутність поняття “професійна підготовка”, Л.П. Сущенко зазначає, що “у професійній підготовці майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту особистісний підхід доцільно розглядати як один із важливих наукових принципів, що забезпечує розуміння, пізнання, розвиток та самореалізацію особистості майбутнього фахівця в її цілісності та гармонійності” [9].

Науковці Н. Зволинська, В. Маслов стверджують, що провідною тенденцією розвитку професійної освіти, яка повинна впливати на всі складові змісту підготовки фахівця – визначення мети, планування, наповнення програм, методи й засоби навчання, поведінку суб'єктів освітнього процесу, оцінювання рівня готовності до діяльності, необхідно визначити посилення особистісної функції поряд з традиційно основною – соціальною функцією змісту навчання [4]. Ми підтримуємо думку авторів і вважаємо, що початок професійної діяльності майбутніх фахівців пов'язаний із розвитком здатності приймати самостійні рішення, які забезпечать шлях до творчої діяльності; ефективно виконувати майбутню професійну діяльність.

Необхідно шукати оптимальне співвідношення між розширенням спектра можливостей, напрямів майбутньої професійної діяльності та якістю про-

фесійної підготовки фахівців вищих навчальних закладів. Як зазначає В.О. Коваль, “для підготовки студентів на віддалену перспективу потрібно не тільки формувати у них професійні знання і уміння, а й ставити перед ними сучасні проблеми, знайомити з науковими підходами та методами дослідження, вчити творчості, розвивати прагнення до саморозвитку і самовдосконалення” [7].

На основі теоретичного аналізу і власного досвіду ми переконалися, що якість професійної підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах залежить від таких умов: забезпечення фундаментальності професійної освіти, а також повним використанням потенціалу концепцій активно-діяльнісного навчання та компетентнісного підходу до професійної освіти. Зокрема, одним із чинників, які дають змогу розширити можливості професійної діяльності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту без зниження якості професійної підготовки, є, на нашу думку, сформований досвід професійно-творчого мислення студентів, що сприяє особистісному розвитку, допомагає розвивати інтелект, самостійно отримувати й розширювати загальні і професійні знання, можливість бачити перспективи майбутньої професійної діяльності та відповідно до цього спроектувати й реалізувати свої професійні можливості.

Важлива роль у підготовці майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до професійної діяльності належить такому чиннику, як конкурентоспроможність професійної підготовки майбутніх фахівців, тобто професійні можливості, які надаються фахівцям після закінчення вищого навчального закладу.

Конкурентоспроможність професійної підготовки майбутніх фахівців визначається спрямованістю на формування професійної компетентності та залежить від спектра можливостей при виборі напряму професійної діяльності, тобто наявності суміжних спеціальностей і можливості їх освоєння у вищому навчальному закладі; можливість самостійно підвищувати кваліфікацію; спрямованість освітнього процесу у вищому навчальному закладі на підготовку фахівців широкого профілю.

Сучасні соціально-економічні умови, тенденції розвитку галузі фізичного виховання та спорту, особливості професійної діяльності представників цього професійного напряму забезпечують досить сприятливі умови для підвищення конкурентоспроможності фахівців цього профілю. Сьогодні можливості застосування своїх професійних знань, умінь і навичок після закінчення вищого навчального закладу в майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту значно розширилися. Подальша професійна діяльність може здійснюватися ними в освітніх установах, фізкультурно-спортивних організаціях, спортивних клубах, комерційних фізкультурно-спортивних організаціях, професійних спортивних командах, недержавних установах, у яких відбувається підприємницька діяльність, оскільки процес комерціалізації фізичної культури і спорту в нашій країні набуває об'єктивної реальності.

Нині для галузі фізичної культури й спорту, яка розглядається як одна з галузей народного господарства, характерними є загальні тенденції ринку, в тому числі й ринку праці. Тому виникає потреба у вищезазначених фахівцях

фізкультурно-спортивного профілю. Цей факт істотно впливає на вимоги до особистісної та спеціальної компетентності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту, а також до їх професійної підготовки.

Якість професійної підготовки, тобто забезпечення високого рівня особистісної і спеціальної компетентності фахівця, забезпечується спрямованістю професійної підготовки на галузеві, соціальні, регіональні інтереси, раціональним структуруванням змісту навчання та застосуванням ефективних освітніх технологій. Якість професійної підготовки безпосередньо впливає на конкурентоспроможність майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту. Критерієм якості підготовки майбутніх фахівців виступає професійна компетентність (спеціальна й особистісна).

Сучасні вимоги до професійної компетентності припускають розширення системи знань, умінь і навичок, необхідних для ефективної професійної діяльності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту та для їх життєдіяльності взагалі. Ринкова економіка жадає від фахівців високого рівня кваліфікації, яка передбачає наявність необхідних спеціальних, соціально-гуманітарних, соціально-психологічних знань; здатності майбутніх фахівців творчо підходити до виконання своїх професійних функцій; уміння приймати самостійні рішення; прагнення до всебічного професійно-особистісного розвитку; наявність потреби в самореалізації особистості.

З огляду на вищезазначене, можна стверджувати, що для забезпечення конкурентоспроможності фахівця з фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах першим кроком повинна стати розробка його компетентісної моделі.

У загальному вигляді професійну компетентність можна визначити як сукупність якостей особистості, що забезпечують ефективну професійну діяльність. До складу таких якостей належать такі характеристики, як професійно важливі знання, уміння, навички, здатності, мотивація, досвід професійної діяльності, інтеграція яких являє собою єдність теоретичної та практичної готовності до певної праці і дає фахівцеві змогу визначити на практиці здатність реалізовувати свій потенціал для успішної творчої професійної діяльності (Н.Є. Костильова, А.С. Роботова).

Певна професійна діяльність, її зміст та особливості ставлять до майбутніх фахівців загальногалузеві і спеціальні вимоги й визначають зміст їх загальнопрофесійної та спеціальної компетентності поряд з деякими характеристиками споживачів професійних послуг. Для майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту ці вимоги такі:

- погіршення стану здоров'я населення, низький культурний рівень молоді, перевага “нераціональних” форм організації дозвілля визначають необхідність у високому рівні професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту;
- комерціалізація професійного спорту, потреба в популяризації здорового способу життя ставлять високі вимоги до економіко-управлінської, соці-

ологічної та правової підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту.

Майбутні фахівці фізичного виховання та спорту повинні бути готові до реалізації педагогічної та управлінської функцій у відповідній сфері діяльності. Професійна діяльність у галузі фізичного виховання та спорту має певні особливості, а саме: виконання будь-якої професійної функції майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту завжди пов'язане з педагогічною діяльністю (вирішення завдань фізичного виховання, формування фізичної культури населення), а також управлінською діяльністю (здійснення організації фізкультурно-спортивної діяльності, керування закладами фізкультурно-спортивного напрямку).

Сучасному суспільству, що швидко розвивається, потрібні сучасно освічені, моральні, завзяті фахівці, які можуть самостійно приймати відповідальні рішення та прогнозувати їх можливі наслідки; здатні до співробітництва; мобільні, динамічні, конструктивні; такі, що мають розвинене почуття відповідальності за долю країни. Виходячи з тенденцій світового розвитку, до конкурентоспроможних майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту ставлять такі вимоги:

- 1) наявність професійних знань, умінь і навичок, готовність до здійснення майбутньої професійної діяльності;
- 2) комунікативність, толерантність, здатність до конструктивного спілкування;
- 3) готовність до співробітництва, розвинене творче мислення, вміння самостійно приймати рішення;
- 4) економічна ерудованість, прагнення до професійного розвитку, акмеологічна спрямованість особистості.

До складу професійної компетентності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту входять соціальний, особистісний та індивідуальний компоненти, а також наявність оволодіння соціально-особистісними й загальнонауковими знаннями. Професійна компетентність фахівців фізичного виховання та спорту в майбутній професійній діяльності визначається здатністю:

- планувати й здійснювати колективну педагогічну й управлінську фізкультурно-спортивну діяльність;
- реалізовувати у процесі майбутньої діяльності конструктивне професійне спілкування;
- творчо й самостійно вирішувати педагогічні й управлінські завдання та проблеми, відповідати за результати своєї діяльності;
- орієнтуватися й вирішувати питання соціально-економічного розвитку галузі фізичного виховання та спорту;
- творчо збагачувати власні професійні знання, вміння й навички; адекватно оцінювати рівень власної компетентності;
- здійснювати науково-пізнавальну та іншу творчу професійну діяльність;
- прагнути до постійного професійного розвитку.

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури та власний досвід дали змогу дійти висновку, що формування змісту навчання, підбір методів, форм, засобів професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах має здійснюватися відповідно до особливостей майбутньої професійної діяльності фахівців цього напрямку. Вимоги до організації професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах є такими: системний підхід до навчання; професійна спрямованість; відповідність меті й завданням професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту; відповідність навчально-методичного матеріалу тенденціям розвитку професійної діяльності фахівців цього напрямку згідно з соціально-економічним розвитком суспільства.

Висновки. На основі теоретичного аналізу дослідження деяких аспектів підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до професійної діяльності у вищих навчальних закладах, нами з'ясовано, що сучасний стан підготовки майбутніх фахівців зазначеного напрямку не відповідає тим вимогам, які мають враховуватися при організації цього процесу. Залишаються нерозв'язаними питання, пов'язані із забезпеченням відповідності змісту й організації навчальної діяльності студентів вищих навчальних закладів та особливостей майбутньої професійної діяльності фахівців фізичного виховання та спорту відповідно до соціально-економічних умов країни.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні інших аспектів професійної підготовки майбутніх фахівців галузі фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах.

Список використаної літератури

1. Про вищу освіту : Закон України від 17 січня 2002 р. № 2984-III // Збірник основних нормативних актів про вищу освіту, наукову діяльність, підготовку та атестацію наукових кадрів (станом на 01.02.2003 р.). – Х. : Гриф, 2003. – С. 37–95.
2. Про освіту : Закон України // Освіта України. Нормативно-правові документи. – К. : Міленіум, 2001. – С. 32.
3. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Освіта. – 2002. – 24 квітня–1 травня. – № 26. – С. 2–4.
4. Зволинская Н. Тенденции развития содержания профессионального физкультурного образования в социокультурном контексте / Н. Зволинская, В. Маслов // Человек в мире спорта: Новые идеи, технологии, перспективы : Тез. докл. Междунар. Конгр. – М. : 1998. – Т. 2. – С. 482–483.
5. Карпюк Р.П. Професійна підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання: теорія та методика : монографія / Карпюк Роман Петрович. – Луцьк : ВАТ “Волинська обласна друкарня”, 2008. – 504 с.
6. Коваль В.О. Проблема валеологічної підготовки студентів вищих навчальних закладів у науковій літературі та практиці культури / В.О.Коваль // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. / редкол.: Т.І. Сущенко (відп. ред.) та ін. – К. ; Запоріжжя. – Вип. 21. – С. 82–86.
7. Лубышева Л.И. Теоретико-методологические и организационные основы формирования физической культуры студентов : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04 / Л.И. Лубышева – М., 1992. – 58 с.
8. Сущенко Л.П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект) / Сущенко Людмила Петрівна ; Інститут пе-

дагогіки і психології професійної освіти АПН України ; Запорізький держ. ун-т. – Запоріжжя : Запорізький держ. ун-т, 2003. – 442 с.

Стаття надійшла до редакції 20.02.2014.

Сватъев А.В. Особенности подготовки будущих специалистов физического воспитания и спорта к профессиональной деятельности в высших учебных заведениях

На основе теоретического анализа психолого-педагогической литературы в статье выяснены некоторые аспекты подготовки будущих специалистов физического воспитания и спорта к профессиональной деятельности в высших учебных заведениях. Проанализированы современные направления решения проблемы подготовки будущих специалистов физического воспитания и спорта к профессиональной деятельности в высших учебных заведениях. Определено, что важная роль в подготовке будущих специалистов физического воспитания и спорта в профессиональной деятельности принадлежит конкурентоспособности профессиональной подготовки будущих специалистов.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, будущий специалист, профессиональная деятельность.

Svatyev A. The features of preparation of future specialists of physical education and sport to professional activity in higher educational establishments

On the basis of theoretical analysis of psychological and pedagogical literature in article clarified some aspects of preparation of future specialists of physical education and sports for professional activity in higher educational institutions. During the study were analyzed modern directions of the decision of problems of preparation of future specialists of physical education and sports for professional activity in higher educational institutions. It is determined that an important role in training future specialists of physical education and sport in professional activity belongs to the competitiveness of professional training of future specialists.

It can be argued that to ensure the competitiveness of a specialist in physical education and sport in institutions of higher education the first step should be to develop its competence model. Certified that the quality of professional training of future specialists in higher educational institutions depends on the following conditions: ensuring the fundamentals of professional education, as well as full use of the potential of the concepts of active-active training and competence approach to professional education. Shape the content of the training, selection methods, forms, the means of professional training of future specialists of physical education and sport in institutions of higher education should be carried out in accordance with the characteristics of the future professional activity of specialists of this direction.

At the same time, there remain unresolved issues associated with ensuring compliance of the content and organization of educational activity of students of higher educational institutions and features of the future professional activity of specialists of physical education and sport according to the socio-economic conditions of the country.

Key words: professional preparation, future specialist, professional activity.